

METSÄENERGIA

Kokonaistaloudellinen edullisuus ja lämpöyrittäjien menestymisedellytykset kunnallisten energiaratkaisujen hankintamenettelyissä

Metsäbiomateriaalien tuotannon liiketoimintamallit ja kaupallistaminen –osahankkeessa kehitettiin kokonaistaloudellisen edullisuuden arviointimittareita, joilla voidaan vertailla eri lämmöntuotantoratkaisuja kunnallisten lämpöenergiaratkaisujen hankintamenettelyissä. Lisäksi arvioitiin pk-yritysten menestymisedellytyksiä näissä hankintamenettelyissä. Mittareiden käyttökelpoisuuden arvioinnissa ja hankintamenettelyn tarjouskilpailuihin osallistuneiden pk-yritysten kokemien haasteiden ja ongelmien tunnistamisessa käytettiin apuna yrityshaastatteluja.

Metsäbioenergian tuotannossa julkisilla hankinnoilla on erittäin merkittävä rooli. On arvioitu, että kunnallisten hankintamenettelyjen kautta voidaan tulevaisuudessa kilpailuttaa noin tuhannen lämpölaitoksen tuotanto, joka vastaa noin 500 MW:n lämmöntuotantotehoa. Toisaalta on esitetty, että aluelämpölaitoksen kattilatehon olisi oltava vähintään 3 MW, jotta lämpöyrittäjä voisi toimia kannattavasti, mikäli lämmön hinta määräytyy normaalin kilpailun perusteella. Kuntien ja kuntalaisten lämmöntoimitukselle asettamien tavoitteiden sekä pk-yritysten menestymisen kannalta kokonaistaloudellisen edullisuuden arviointikäytäntö ja sen läpinäkyvyyden kehittäminen ovatkin kriittisen tärkeitä tekijöitä.

Hankintalainsäädännön mukaan julkisia hankintoja tehtäessä tulee hyödyntää vallitsevia kilpailuolosuhteita ja kohdella tarjouskilpailuun osallistuvia tasapuolisesti ja syrjimättömästi. Tarjouksen valintaperusteena voi olla joko halvin hinta tai kokonaistaloudellinen edullisuus. Vuonna 2007 uudistetussa kansallisessa lainsäädännössä kokonaistaloudellisen edullisuuden merkitys kasvoi, kun aiemmin painotettiin tyypillisesti halvinta hintaa. Kokonaistaloudellista edullisuutta ei kuitenkaan määritellä laissa yksiselitteisesti. Kokonaistaloudellisen edullisuuden tulkinnanvaraisuus ja hankintayksiköille lainsäädännössä annettu hankintavalta korostavat hankinnasta vastaavien ja hankinnoissa käytettävien asiantuntijoiden osaamisen merkitystä.

Kokonaistaloudellinen edullisuuden mahdolliset arviointiperusteet hankintalainsäädännössä:

- laatu
- hinta
- tekniset ansiot
- esteettiset ja toiminnalliset ominaisuudet
- ympäristöystävällisyys
- käyttökustannukset
- kustannustehokkuus
- myynnin jälkeinen palvelu ja tekninen tuki
- huoltopalvelut
- toimituspäivä tai -aika
- linkaarikustannukset

Lisätietoja:

Jukka Matero
Yliassistentti, metsäekonomia
Itä-Suomen yliopisto
jukka.matero@uef.fi
013-251 4201

Asko Puhakka
Lehtori, bioenergia
Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
asko.puhakka@pkamk.fi
0500-674 676

Vipuvoimaa
EU:lta

2007-2013

European Union
Euroopan sosiaalirahasto

Kokonaistaloudellisen edullisuuden arviointi

Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämässä HILMA-järjestelmässä keväällä 2010 julkaistujen lämpöyrittäjäkohteiden hankintailmoitusten perusteella kokonaistaloudellisen edullisuuden arviointikriteerien käyttö on tällä hetkellä vakiintumatonta ja tapauskohtaisia eroja on runsaasti.

Kokonaistaloudellisen edullisuuden arviointimittarien kehittämisessä korostui kuntapäätäjien näkökulma, mutta mittarien käyttökelpoisuuden arvioinnissa käytettiin myös erilaisten lämmöntuottajaorganisaatioiden haastatteluja.

Hankintalaissa esitettyjen arviointiperusteiden ohella esille nousi tarve lämmöntuotannon aluetalousvaikutusmittarille, joka on kuitenkin ristiriidassa hankintalainsäädännön syrjimättömyysperiaatteen kanssa. Lämpölaitosinvestointien pitkäikäisyys korostaa elinkaarinäkökulmaa ja (esimerkiksi energiapuun korjuutukiin liittyvien poliittisten) riskien hallintaa, mikä heijastuu esimerkiksi siihen, miten tuotettavan lämpöenergian hinta sidotaan eri polttoaineiden hintakehitykseen tai erilaisiin hintaindekseihin. Yhtenäinen metsähakkeen laatustandardi voisi tuoda läpinäkyvyyttä ja yhtenäisyyttä polttoaineen hankintaan liittyvien laatutekijöiden arviointiin.

Tutkittujen tapauksen perusteella on hyvin vaikea esittää luotettavasti yleisiä eroja erilaisten metsähaketta polttoaineenaan käyttävien lämpöliiketoimintamuotojen (osuuskunnat, erikokoiset osakeyhtiöt, kunta) välille yksittäistenkään vertailukriteerien suhteen, vaikka organisaatioiden välillä on periaatteessa merkityksellisiä eroja esimerkiksi investointikelpoisuudessa ja voittojen verotuksessa.

HILMA on työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä maksuton, sähköinen ilmoituskanava, jossa hankintayksiköt ilmoittavat julkisista hankinnoista.

PK-yritysten menestystekijät hankintamenettelyissä

Yrityshaastattelujen perusteella pienyrittäjät kokivat menestymismahdollisuutensa tarjouskilpailussa yleisesti heikoiksi, jos vertailuperusteena käytetään halvinta hintaa. Toisaalta kokonaisedullisuuden kriteerit koettiin lisärajoitteina ja etenkin tarjoajien kelpoisuutta koskevien ehtojen arviointi usein liian ehdottomana ja joustamattomana esimerkiksi teknisten ratkaisujen osalta.

Lähes kaikki haastateltavat kokivat, että ympäristöystävällisyysvaatimuksilla joko tarjosten vertailuperusteena tai kelpoisuusehtona oli merkitystä hankintamenettelyissä. Tarjouspyynnöissä esitetyt vertailukriteerit oli joissakin tapauksissa koettu epäselviksi jopa hinnan määrittelyn osalta. Toimitussopimusten riittävän pitkä kesto esitettiin tärkeäksi investointien ehdoksi etenkin, jos yritys rakentaa lämmönjakeluverkon.